

*Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).
Спеціальність – 281.
Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 10.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.10.10>

УДК 35.076:364-7(477)

T. V. Підлісна,

к. держ. упр., доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, кафедра публічного управління та адміністрування, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7492-923X>

V. V. Присяжнюк,

в.о. асистента кафедри соціального забезпечення, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-2386-6834>

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

T. Pidlisna,

*PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Public Administration,*

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

V. Prysiazhniuk,

*Acting Assistant of the Department of Public Administration,
Khmelnytsky, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law*

DECENTRALIZATION OF THE SOCIAL PROTECTION SYSTEM

Децентралізація, як процес передачі повноважень та ресурсів з центрального рівня управління на місцевий, є одним із ключових напрямів сучасних реформ у багатьох країнах світу. Особливе місце в цьому процесі посідає сфера соціального захисту населення. Перехід від централізованої до децентралізованої системи соціального захисту викликає як значні очікування щодо підвищення ефективності надання соціальних послуг та їхньої адаптації до місцевих потреб, так і низку викликів, пов'язаних із нерівномірністю соціального розвитку регіонів, відмінностями в адміністративній спроможності місцевих органів влади та іншими факторами. Метою статті є визначення базових особливостей децентралізації системи соціального захисту населення. У межах дослідження звернено увагу на той факт, що система соціального захисту формується та трансформується за ознаками перерозподілу або дисперсії функцій, повноважень економічних, соціальних та правових інститутів, а також їхньою спрямованістю на забезпечення мінімального рівня життя та добробуту всіх членів суспільства, особливо тих, хто не може самостійно забезпечити свої потреби. Попри трансформації, чинній системі соціального захисту в Україні все ще притаманні деякі риси, успадковані від радянської системи, які призводять до навантаження на державний бюджет внаслідок не завжди ефективного задоволення соціальних потреб громадян. Для подолання цих проблем необхідні подальші реформи, які сприятимуть не лише зниженню навантаження на державний бюджет, а й розширенню можливостей для вдосконалення системи соціального захисту за рахунок: максимальної індивідуалізації допомоги, пришвидшення процесів оперативного реагування на зміни, ефективнішого використання бюджетних коштів (через мінімізацію соціальної нерівності та забезпечення справедливого розподілу ресурсів), а також підвищення довіри громадян до системи соціального захисту. Децентралізація системи соціального захисту, спрямована на розвантаження державного бюджету та максимальне задоволення соціальних потреб громадян, є можливою після завершення цілого ряду ініційованих змін, серед яких: перерозподіл повноважень

та відповідальності, індивідуалізація соціальних послуг, створення нових інституцій і зміни в системі фінансування.

Decentralization involves transferring powers and resources from the central level of governance to the local level, and it is a core focus of modern reforms in many countries worldwide. The sphere of social protection of the population holds a special place in this process. The transition from a centralized to a decentralized social protection system generates significant expectations regarding social service delivery improvement and their adaptation to local needs, as well as several challenges related to the uneven social development of regions, differences in the administrative capacity of local authorities, and other factors. The article aims to identify the basic features of the decentralization of the social protection system. The study emphasizes that the social protection system is formed and transformed based on the redistribution or dispersion of functions and powers of economic, social, and legal institutions aimed at ensuring a minimum standard of living and well-being for all members of society, particularly those who cannot independently meet their needs. Despite the transformations, the current Ukraine social protection system retains some features inherited from the Soviet system, including significant centralization, unification, paternalism, and an administrative approach. These characteristics result in a strain on the state budget because they do not always effectively meet the social needs of citizens. To tackle these issues, additional reforms are needed to lessen the strain on the state budget and increase possibilities for enhancing the social protection system. This can be achieved through personalized assistance, faster response to changes, better utilization of budgetary funds to minimize social inequality and ensure a fair distribution of resources, and building trust among citizens in the social protection system. Decentralizing the social protection system aims to relieve the state budget while maximizing the satisfaction of citizens' social needs. It's possible after a series of initiated changes, including redistribution of powers and responsibilities, individualization of social services, creation of new institutions, and changes in the financing system.

Ключові слова: соціальні послуги; соціальна служба; кадрове забезпечення; місцеве самоврядування; центральний рівень управління.

Keywords: social services; social service; staffing; local government; central level of governance.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Децентралізація, як процес передачі повноважень і ресурсів з центрального рівня управління на місцевий, є одним із ключових напрямів сучасних реформ у багатьох країнах світу. Особливе місце в цьому процесі займає сфера соціального захисту населення. Перехід від централізованої до децентралізованої системи соціального захисту викликає як значні очікування щодо підвищення ефективності надання соціальних послуг і їхньої адаптації до місцевих потреб, так і низку викликів, пов'язаних із нерівномірністю соціального розвитку регіонів, відмінностями в адміністративній спроможності місцевих органів влади та іншими факторами [4]. Зазначимо, що дослідження набуває особливої актуальності, оскільки в Україні термін "децентралізація" згадується в Конституції Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 року, а сам процес децентралізації соціального захисту населення триває з 2020 року (а саме з 1 січня 2020 року, коли набула чинності нова редакція Закону України «Про соціальні послуги»). Цей процес супроводжується значними змінами в організації надання соціального страхування, соціальної допомоги та гарантій, які орієнтовані на сталий людський розвиток, зміст яких вимагає детального вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях вітчизняних та зарубіжних фахівців питання децентралізації системи соціального захисту населення розглядаються досить обмежено і, в основному, стосуються децентралізації процесів надання соціальних послуг у сфері зайнятості населення. Такі дослідники, як К.В. Дубич, П.В. Опанащук, І.О. Левчук, Д.О. Красівський, М.З. Масик, Г.Т. Куліков, І.В. Шостак, Я.В. Чернятевич, М.Д. Карнаухова, детально проаналізували методологічні підходи та інструментарій

децентралізації соціальних послуг у сфері зайнятості населення, а також дослідили систему зайнятості та механізми її функціонування в зарубіжних країнах. Відтак, існує потреба у проведенні більш комплексних досліджень, які б охоплювали весь спектр соціальних послуг та враховували особливості різних категорій населення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення базових особливостей децентралізації системи соціального захисту населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах дослідження авторами наголошується, що система соціального захисту формується та трансформується за ознаками перерозподілу або дисперсії функцій і повноважень економічних, соціальних та правових інститутів, спрямованих на забезпечення мінімального рівня життя та добробуту всіх членів суспільства, особливо тих, хто не може самостійно задовольнити свої потреби [1]. Разом із тим, за наявними дослідженнями [2; 4; 6], попри високу значущість для суспільства, чинній системі соціального захисту в Україні все ще притаманні деякі риси, успадковані від радянської системи (серед яких значна централізація, уніфікація, патерналізм та адміністративний підхід), що призводять до навантаження на державний бюджет внаслідок не завжди ефективного та оптимального задоволення соціальних потреб громадян (табл. 1).

Таблиця 1. Риси системи соціального захисту в Україні, які має подолати її децентралізація

Риси, успадковані від радянської системи	Характеристика особливостей прояву рис, що успадковані від радянської системи	Вплив на державний бюджет
Централізація	Більшість рішень щодо соціального забезпечення приймаються на центральному рівні, що ускладнює адаптацію до місцевих потреб.	Призводить до неефективного використання ресурсів і не завжди відповідає реальним викликам, які стоять перед різними регіонами України.
Уніфікація	Єдині стандарти соціальних послуг, успадковані від радянської системи, не враховують різноманітність потреб населення та особливості різних регіонів.	Призводить до того, що значна частина коштів витрачається неефективно, оскільки не всі послуги є актуальними для всіх категорій населення.
Патерналізм	Держава бере на себе надмірну відповідальність за забезпечення соціального добробуту громадян, що призводить до надмірного розширення переліку пільг та соціальних виплат	Додаткове навантаження на державний бюджет, що зростає.
Адміністративний підхід	Замість індивідуального підходу до кожного випадку, переважає формальний підхід, заснований на виконанні адміністративних процедур	Призводить до бюрократичних бар'єрів, затягування процесів надання допомоги та неефективного використання бюджетних коштів.

Джерело: сформовано на основі [2; 4; 6]

Система соціального захисту в Україні має ряд серйозних недоліків. Один з найбільш актуальних – неефективна система розрахунку пенсій. Протягом багатьох років в Україні застосовується єдина формула розрахунку пенсій, яка, незважаючи на деякі зміни, не враховує достатньо повною мірою динаміку зміни заробітних плат та інфляцію. Це призводить до так званого "старіння" пенсій: люди, які вийшли на пенсію раніше, отримують значно менші виплати порівняно з тими, хто вийшов на пенсію пізніше, навіть якщо їхні трудові внески та стаж були схожими. Наприклад, працівники, які вийшли на пенсію у 2010 році, отримують значно менші пенсії, ніж їхні колеги, які вийшли на пенсію у 2020 році, незважаючи на схожі зарплати та стаж. Це пов'язано з тим, що формула розрахунку пенсій не враховує зростання заробітних плат та інфляції за цей період.

Наразі єдина формула розрахунку пенсій не скасована (хоча в майбутньому уряд планує впровадити нову формулу для їх розрахунку). Залишиться також і державне пенсійне забезпечення, яке ґрунтується на принципах розподільчої пенсійної системи. За цією системою працездатне населення відраховує певну частину своїх доходів у вигляді податків і зборів для фінансування пенсій нинішнім пенсіонерам [3]). Такий підхід робить систему вразливою до демографічних змін: зі старінням населення зростає кількість пенсіонерів, а отже, збільшується і податкове навантаження на працюючих. Крім того за опитуванням спілки “Громадські ініціативи України” стандартні підходи до надання соціальних послуг часто не відповідають індивідуальним потребам громадян. Зокрема, за їх результатами (рис. 1) очевидно, що молоді батьки, особи з інвалідністю, малозабезпечені сім’ї та інші вразливі групи населення стикаються з однотипними пропозиціями, які не вирішують їхні проблеми.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ			
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ	Бракує якісних та доступних дитячих садків, центрів раннього розвитку, консультаційних служб	Виховання дитини потребує значних фінансових затрат, які не завжди можуть покрити молоді сім’ї.	Багато громадських місць та будівель не обладнані для людей з інвалідністю, що обмежує їхню мобільність.
	Бракує реабілітаційних центрів, служб соціального супроводу, асистуючих технологій	Суми допомоги часто не покривають базових потреб малозабезпеченої сім’ї (внаслідок чого вони мають борги за комунальні послуги, кредити тощо).	Багато людей з низьким доходом не мають необхідних навичок та освіти для отримання високооплачуваної роботи
	Люди похилого віку потребують спеціальних медичних послуг, допомоги в побуті, соціальної активізації.	Внутрішньо переміщені особи потребують житла, роботи, соціальної адаптації	Бездомні потребують житла, харчування, медичної допомоги, психологічної підтримки.

Рисунок 1. Результати опитування спілки “Громадські ініціативи України”, щодо якості підходів до надання соціальних послуг населенню

Джерело: сформовано за даними спілки “Громадські ініціативи України”

Медична реформа, зокрема впровадження фінансування за принципом "гроші йдуть за пацієнтом", принесла певні позитивні зміни. Однак, вона не змогла кардинально розв'язувати проблеми доступності та якості медичних послуг. Багато лікарів зосереджуються у великих містах, залишаючи сільську місцевість та невеликі міста без належного медичного обслуговування. Попри збільшення фінансування, пацієнти все ще стикаються з довгими чергами на прийом до лікарів, особливо до вузьких спеціалістів. Попри безплатні послуги за програмою медичних гарантій, пацієнти часто змушені оплачувати додаткові обстеження, ліки та процедури.

Розрахунки соціальної допомоги також потребують вдосконалення, оскільки до стабілізації економічного становища в Україні розмір державної соціальної допомоги визначається з урахуванням рівня забезпечення прожиткового мінімуму (рівень забезпечення прожиткового мінімуму встановлюється з огляду на можливості Державного бюджету України й затверджується одночасно з прийняттям закону про Державний бюджет України на відповідний рік) [7]. Основним результатом децентралізації системи соціального захисту можна вважати економію бюджетних коштів, проте це призводить до загострення проблем соціальної нерівності.

Для подолання цих проблем необхідні далі реформи, що сприятимуть не лише зниженню навантаження на державний бюджет, але й розширенню можливостей для вдосконалення системи соціального захисту коштом [1-3; 6]:

1. Максимальної індивідуалізації допомоги. Так, місцеві громади мають кращу можливість оцінити конкретні потреби своїх мешканців та розробити індивідуальні програми підтримки.

2. Пришвидшення процесів оперативного реагування на зміни. Місцева влада може оперативніше реагувати на зміни соціальної ситуації та надавати необхідну допомогу.

3. Ефективнішого використання бюджетних коштів (коштом мінімізації соціальної нерівності та забезпечення справедливого розподілу ресурсів).

Місцева влада більш ефективно використовує бюджетні кошти, оскільки має більше стимулів для економії та раціонального використання ресурсів.

4. Підвищення довіри громадян до системи соціального захисту. Місцеві громади можуть активніше залучатися до процесу надання соціальних послуг, що підвищує рівень довіри до системи.

Децентралізація системи соціального захисту, спрямована на розвантаження державного бюджету та максимальне задоволення соціальних потреб громадян, можлива після завершення ряду ініційованих змін, серед яких: перерозподіл повноважень і відповідальності, індивідуалізація соціальних послуг, створення нових інституцій та зміни в системі фінансування. Важливо наблизити соціальні послуги до громадян, підвищити їхню ефективність і адаптувати до місцевих потреб.

Перерозподіл повноважень та відповідальності є специфічним процесом передачі певних повноважень, функцій та відповідальності у сфері соціального захисту населення від одного суб'єкта до іншого [4]. При цьому пріоритетом має бути завершення змін у системі соціального захисту: з центрального до місцевого рівня (для децентралізації влади, наближення соціальних послуг до населення, підвищення ефективності управління); від державних органів до громадських організацій (з метою залучення громадського сектору до вирішення соціальних проблем, підвищення прозорості, підзвітності та інноваційності у наданні послуг), відповідно до специфіки, окресленої в табл. 2.

Таблиця 2. Особливості перерозподілу повноважень та відповідальності для децентралізації системи соціального захисту населення

Особливості перерозподілу повноважень	Результат перерозподілу повноважень	Об'єкти передачі повноважень
Перерозподіл повноважень з центрального до місцевого рівня	Місцеві громади отримують більше самостійності у вирішенні соціальних питань. Вони можуть розробляти власні програми, визначати пріоритети та використовувати кошти більш ефективно	Розробка та реалізація соціальних програм, фінансування, контроль за наданням послуг
Перерозподіл повноважень від державних органів до громадських організацій.	Вдувається залучення громадського сектору до надання соціальних послуг. Громадські організації можуть бути більш гнучкими та інноваційними у своїй діяльності, а також краще розуміти потреби конкретних груп населення.	Конкретні соціальні послуги, управління місцевими соціальними закладами, розподіл бюджетних коштів на соціальні потреби

Джерело: сформовано на основі [4]

Так, багато видів соціальних виплат (таких як допомога малозабезпеченим сім'ям, пільги інвалідам тощо, стали призначатися на рівні громад), послуг догляду вдома за літніми людьми, люди з обмеженими можливостями та підтримка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування замість центрального рівня взяли на себе місцеві громади.

У межах співпраці з громадськими організаціями в Україні вже реалізуються деякі програми реабілітації (для осіб з інвалідністю та людей які потребують психологічну, соціальну та професійну підтримку), допомоги бездомним та програми для молоді. Наприклад:

- "Українська психотерапевтична асоціація" організовує безкоштовну психологічну допомогу людям, які пережили травматичні події, зокрема ветеранам АТО/ООС та внутрішньо переміщеним особам;
- фонд "Таблеточки" допомагає дітям з онкологічними захворюваннями продовжувати навчання під час лікування;
- фонд "Карітас Україна" надає соціальну допомогу вразливим категоріям населення, зокрема людям похилого віку, дітям-сиротам, людям з інвалідністю, а також організовує гуманітарну підтримку для переселенців та постраждалих від конфліктів.

Громадські організації створюють притулки для бездомних, надають їм харчування, одяг та медичну допомогу та організують різноманітні заходи для молоді, такі як тренінги, семінари, спортивні змагання. Наприклад:

- фонд "Інваспорт" займається адаптивним спортом та реабілітацією людей з інвалідністю через спорт.

- організація "Пласт" виховує молодь у дусі патріотизму, самоорганізації та служіння суспільству.

Втім, цей перерозподіл повноважень та відповідальності слід поглибити, оскільки ефективна децентралізація вимагає тісної співпраці між центральною владою, місцевими органами самоврядування та громадськими організаціями.

Індивідуалізація соціальних послуг формується через процес надання допомоги кожній людині з урахуванням її унікальних потреб, можливостей та обставин життя. При цьому пріоритетом має бути завершення змін коштом повної відмови від стандартних, "уніфікованих" підходів до надання соціальної допомоги або відповідних соціальних програм за користь індивідуальних планів та програм підтримки із врахуванням місцевих особливостей та персоналізації сервісів (табл. 3).

Таблиця 3. Особливості індивідуалізації соціальних послуг для децентралізації системи соціального захисту населення

Особливості індивідуалізації послуг	Результат індивідуалізації послуг	Об'єкт індивідуалізації послуг
Врахування місцевих особливостей	Підвищення ефективності допомоги, оскільки вона спрямована на вирішення конкретних проблем. Збільшення задоволеності клієнтів, підвищення їхньої мотивації до змін.	Кожна окрема людина, яка звертається за соціальними послугами. Взаємовідносини між соціальним працівником та клієнтом. Соціальне оточення клієнта.
Персоналізований підхід	Розширення можливостей для надання послуг, підвищення залученості громади. Комплексний підхід до вирішення проблем клієнта, підвищення ефективності допомоги.	Процес надання соціальних послуг. Комплекс послуг, що надаються клієнту.

Джерело: сформовано на основі [4; 6]

Для України важливо, щоб соціальні програми розроблялися з урахуванням специфіки кожної громади, її потреб та проблем. Зокрема, у сільській місцевості, де часто спостерігається брак робочих місць та відсутність соціальної інфраструктури, соціальні програми мають включати розвиток сільського господарства, підтримку малого бізнесу, організацію мобільних бригад для надання медичних та соціальних послуг. Натомість у містах, особливо великих, актуальними є проблеми безробіття серед молоді, бездомності та соціальної ізоляції (ці соціальні програми можуть бути спрямовані на створення та розвиток соціальних послуг молодіжних центрів, підтримку підприємництва, організацію притулків для бездомних). То того ж у регіонах, які прийняли велику кількість внутрішньо переміщених осіб, соціальні програми мають бути спрямовані на забезпечення житлом, в умовах широкомасштабного вторгнення РФ індивідуальний підхід до надання соціальних послуг набуває особливої актуальності. Необхідність ефективного розв'язання проблем кожного окремого клієнта вимагає від органів влади переходу від стандартних підходів до індивідуальних програм підтримки. Хоча вже існують позитивні приклади, такі як розробка індивідуальних планів реабілітації для осіб з інвалідністю та індивідуальних програм підтримки для сімей у складних життєвих обставинах, такі практики все ще не є достатньо поширеними [7]. Наприклад, на Сумщині соціальні робітники працюють з клієнтами індивідуально (на основі їх запитів допомагаючи вирішувати різноманітні проблеми – від пошуку житла до отримання юридичної допомоги). Для сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, розробляються також розробляються індивідуальні програми підтримки, що включають психологічну допомогу, навчання батьківських навичок, сприяння у відновленні сімейних відносин. Однак такі практики не є поширеними [4]. Важливо масштабувати індивідуальний підхід на всі категорії вразливих груп населення, забезпечивши кожному громадянину, який цього потребує, доступ до індивідуальної програми підтримки.

Розвиток нових інституцій, що реалізують послуги соціального захисту населення, забезпечується через створення нових організацій, установ або служб, які надають конкретні види соціальних послуг на місцевому рівні (табл. 4).

Таблиця 4. Особливості створення нових інституцій, що реалізують послуги соціального захисту населення

Особливості створення нових інституцій	Результат створення нових інституцій	Об'єкт надання конкретних видів соціальних послуг
центри надання адміністративних послуг (ЦНАП)	Зручний доступ до адміністративних послуг у одному місці, скорочення бюрократії, підвищення прозорості та ефективності надання послуг	Громадяни, які потребують адміністративних послуг, пов'язаних із соціальним захистом.
соціальні патрулі та центри	Швидке реагування на соціальні проблеми на місцях, виявлення та допомога людям у складних життєвих ситуаціях, запобігання соціальним ризикам.	Вразливі верстви населення (бездомні, люди похилого віку, сім'ї з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах).

Джерело: сформовано на основі [2; 4]

З 2013 р. в Україні активно розвивається мережа Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), створених за ініціативою місцевих рад та державних адміністрацій. Ці установи покликані забезпечити зручний та прозорий доступ громадян до широкого спектра адміністративних послуг, зокрема у сфері соціального захисту [5]. Серед таких послуг можна виокремити: призначення пільг на оплату житла та комунальних послуг, державної допомоги багатодітним сім'ям, пенсій та надбавок, надання інформації з Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування тощо [5]. З метою подальшої модернізації та розширення доступності адміністративних послуг у 2021 році Міністерство цифрової трансформації України запустило програму створення «Центрів Дії» – нової формації ЦНАПів, що передбачає розвиток мережі територіальних підрозділів, віддалених робочих місць та мобільних офісів [5]. Такий підхід дозволить наблизити адміністративні послуги до громадян, особливо тих, хто проживає у віддалених населених пунктах.

Паралельно з розвитком ЦНАПів в Україні успішно працюють мобільні служби допомоги населенню, такі як «Соціальний патруль» та «денні центри». Разом з тим вони надають підтримку бездомним та вразливим групам населення у великих містах. Проблема бездомності та потреби в соціальній допомозі залишаються актуальними і в менших населених пунктах. Необхідно розширювати географію діяльності мобільних служб, забезпечуючи доступ до соціальних послуг для всіх, хто в них потребує, незалежно від місця проживання.

Зміни в системі фінансування послуг соціального захисту населення забезпечується через більшу гнучкість у використанні бюджетних коштів та залучення додаткових джерел фінансування. Зокрема зміни у системі фінансування соціальних послуг в Україні, зумовлені процесом децентралізації, вже зараз дозволяють місцевим громадам не лише вільніше розподіляти кошти на соціальні програми, але й залучати ресурси від донорів, благодійних фондів та бізнесу. Наочним прикладом є досвід м. Мукачева, де у 2021 році було реконструйовано Міський молодіжний комунальний заклад «Інклюзивно-ресурсний центр». Завдяки спільним зусиллям місцевої влади, бізнесу та громади, а також залученню грантових коштів, заклад зміг значно розширити спектр послуг. Так, протягом 2022 року в центрі було проведено 173 комплексні оцінки розвитку дитини, надано 1327 консультацій батькам та педагогам, проведено 1055 корекційно-розвиткових занять. Цей проект демонструє, як децентралізація може сприяти покращенню життя людей з особливими потребами.

Зазначимо, що якісні зміни в системі соціального захисту під час децентралізації можливі лише за наявності достатнього фінансування окресленого процесу, достатньої кваліфікації кадрів та належної координації зусиль.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У межах дослідження звернено увагу на той факт, що децентралізація системи соціального захисту в Україні супроводжується значними змінами в організації

соціального страхування, соціальної допомоги та гарантій, що орієнтовані на сталий людський розвиток. За результатами дослідження сформований ряд наступних висновків:

1. Система соціального захисту формується та трансформується за ознаками перерозподілу або диспергування функцій, повноважень економічних, соціальних та правових інститутів та їх спрямованістю на забезпечення мінімального рівня життя та добробуту всіх членів суспільства, особливо тих, хто не може самостійно забезпечити свої потреби.

2. Незважаючи на реформи, сучасна система соціального захисту в Україні все ще відчуває значний вплив радянського минулого. Централізація, уніфікація підходів та патерналізм, успадковані від радянської системи, призводять до неефективного використання бюджетних коштів та не завжди задовольняють різноманітні соціальні потреби громадян.

3. Для подолання проблем централізації, уніфікації підходів та патерналізму в системі соціального захисту необхідні подальші реформи, які забезпечать не лише зниження навантаження на державний бюджет, а й розширять можливості для вдосконалення цієї системи за рахунок: максимальної індивідуалізації допомоги, пришвидшення процесів оперативного реагування на зміни, ефективнішого використання бюджетних коштів (через мінімізацію соціальної нерівності та забезпечення справедливого розподілу ресурсів), а також підвищення довіри громадян до системи соціального захисту.

4. Децентралізація системи соціального захисту, спрямована на розвантаження державного бюджету та максимальне задоволення соціальних потреб громадян, є можливою після завершення ряду ініційованих змін, серед яких: перерозподіл повноважень та відповідальності, індивідуалізація соціальних послуг, створення нових інституцій і зміни в системі фінансування.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні підходу, за якого у межах окреслених нами змін системи соціального захисту населення

можливо наблизити соціальні послуги до громадян, підвищити їхню ефективність та адаптувати їх до місцевих потреб.

Література

1. Анпілогова Б.Ю. Соціальний захист як особливий соціально-правовий феномен. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. Серія ПРАВО. Вип. 79 (1). С. 201-297.
2. Белова І.М., Семенишена Н.В. Суть, основні напрями та функції соціального захисту населення. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. 2021. Вип. 34. С. 92-107.
3. Болотіна Є. В., Шубна О. В., Бившева Л. О., Колесникова Г. М. Проблеми розвитку пенсійного забезпечення в Україні в контексті соціального захисту. Економічний вісник Донбасу. 2021. Вип. 1(63). 161-170.
4. Децентралізація надання соціальних послуг у сфері зайнятості населення: зарубіжний досвід : колективна монографія / за наук. ред. канд. істор. наук П. В. Опанащука. Київ: Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості, 2022. 164 с.
5. У ЦНАП надаватимуть послуги соціального характеру. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-snap-nadavatimut-poslugi-socialnogo-harakteru>
6. Смирнова І. І., Лихошва О. Ю., Рак Н. В., Горієва Л. А. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні. Економічний вісник Донбасу 2021. Вип. 2(64). С. 201-208.
7. Соціальний захист населення. Урядовий портал. URL: <https://ukc.gov.ua/knowledge/organizatsiya-ta-finansuvannya-nadannya-sotsialnyh-poslug/#:~:text=Фінансування%20надання%20соціальних%20послуг%20здійснюється,інших%20джерел%2C%20не%20заборонених%20законом>

References

1. Anpilohova, B.YU. (2023), “Social protection as a special social and legal phenomenon”, *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho Natsional'noho Universytetu, PRAVO*, vol. 79 (1). pp. 201-297.
2. Belova, I.M. and Semenyshena, N.V. (2021), “The essence, main directions and functions of social protection of the population”, *Podil's'kyi visnyk: sil's'ke hospodarstvo, tekhnika, ekonomika*, vol. 34. pp. 92-107.
3. Bolotina, YE. V., Shubna, O. V., Byvsheva, L.O., and Kolesnykova, H.M. (2021), “Problems of the development of pension provision in Ukraine in the context of social protection”, *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, vol. 1(63), pp. 161-170.
4. Opanashchuk, P.V. (2022), *Detsentralizatsiya nadannya sotsial'nykh posluh u sferi zaynyatosti naseleння: zarubizhnyi dosvid* [Decentralization of the provision of social services in the field of population employment: foreign experience], Instytut pidhotovky kadriv derzhavnoyi sluzhby zaynyatosti, Kyiv, Ukraine.
5. Government portal_(2024), “Social services will be provided at TsNAP”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-snap-nadavatimut-poslugi-socialnogo-harakteru> (Accessed 4 May 2024).
6. Smirnova, I. I., Lykhoshva, O. Yu., Rak, N. V. and Gorieva, L.A. (2021), “Social protection of the population at the current stage: state and problems in Ukraine”, *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, vol. 2(64), pp. 201-208.
7. Government portal_(2024), “Social protection of the population”, available at: <https://ukc.gov.ua/knowledge/organizatsiya-ta-finansuvannya-nadannya-sotsialnyh-poslug/#:~:text=Фінансування%20надання%20соціальних%20послуг%20здійснюється,інших%20джерел%2C%20не%20заборонених%20законом> (Accessed 4 May 2024).

Стаття надійшла до редакції 04.10.2024 р.